

8. 9. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Rodinný závod - problémy z pohledu občanského soudního řádu

Pojem „rodinný závod“ zavedl do českého právního řádu nový občanský zákoník (NOZ) jako zcela nový institut, inspirovaný dle důvodové zprávy italskou právní úpravou Codice Civile a z části i francouzskou právní úpravou. Jak uvádí důvodová zpráva k NOZ, zamýšleným cílem této novinky mělo být „vyplnění prostoru, kdy členové rodiny pro rodinný závod fakticky pracují, aniž se jejich práva a povinnosti spravují zvláště uzavřenou smlouvou a kdy se tak nahradí problematická řešení předchozí právní úpravy, která tyto situace řešila cestou vypořádání přes ustanovení o bezdůvodném obohacení“.

Zákon v § 700 odst. 1 NOZ rodinný závod pomocí právní fikce „za rodinný se považuje závod...“, přičemž § 700 odst. 2 NOZ obsahuje negativní vymezení, tedy kdy se ustanovení o právech a povinnostech členů rodiny zúčastněných na provozu rodinného závodu nepoužijí.

Tvůrci nové právní úpravy dle svého vyjádření se snažili posílit postavení členů zúčastněných na provozu rodinného závodu např. tím, že v případě zcizení rodinného závodu nebo věci trvale sloužící rodinnému závodu zůstalo v právní úpravě zakotveno zákonné předkupní právo,[1] nebo v případě dědění a rozdělení rodinného závodu v rámci pozůstalostního řízení má zákon posilovat postavení člena rodiny zúčastněného na rodinném závodu v podobě přednostního práva k tomuto závodu.

Na rozdíl od tvůrců této úpravy se domnívám, že v podobě, jak je rodinný závod vymezen v ustanoveních § 700 až § 707 NOZ tento institut přinese spíše celou řadu výkladových problémů a právní nejistoty právě pro ty osoby, které by se chtěly těchto ustanovení dovolat. Ukazuje se dále (zde soudím dle svých dosavadních praktických zkušeností s těmito ustanoveními), že soudní praxe tápe nejen pokud jde o hmotněprávní výklad těchto ustanovení, ale procesní nejasnosti vznikají již na začátku soudního sporu, pokud jde o věcnou příslušnost soudu.

V roce 2015 bylo u okresního soudu podáno předběžné opatření, zakazující dispozici s movitými věcmi v podílovém spoluvlastnictví žalobce a žalované, kdy dle tvrzení žalobce se mělo jednat o věci trvale sloužící provozu rodinného závodu - tedy obchodního závodu žalobce OSVČ, na jehož provozu se žalovaná (manželka žalobce) podílela. Žalobce přitom v předběžném opatření, které bylo podáno současně se žalobou, tvrdil a prokazoval, že podmínky vymezující rodinný závod v § 700 odst. 1,2 NOZ jsou splněny. Jako důvod pro předběžné opatření žalobce uvedl, že žalovaná převedla v roce 2015 bez jeho vědomí a realizace předkupního práva dle § 704 odst. 2 NOZ spoluvlastnický podíl na nemovitém majetku (obchodní provozovna žalobce) na třetí osobu a obával se tedy, aby žalovaná takto nepřevedla i movité věci v této provozovně sloužící podnikání žalobce, na němž se žalovaná podílela.

Předběžné opatření bylo ve věci vydáno až krajským soudem z podnětu žalobcova odvolání, kdy odvolací soud na rozdíl od soudu prvního stupně shledal důvody pro vydání předběžného opatření a ve svém odůvodnění odkázal zejména na ustanovení § 1123 NOZ,[2] neboť se ztotožnil s obavou žalobce, že do doby rozhodnutí o vypořádání těchto movitých věcí mezi účastníky je na místě zatím předběžné opatření vydat, k otázce rodinného závodu však odkázal na samotné následné žalobní řízení před okresním soudem. Po stránce procesní však soud okresní i krajský neměly pochybnosti o věcné příslušnosti a následně došlo před okresním soudem k meritornímu projednání věci.

Zcela jiný osud z pohledu věcné příslušnosti soudu však měla žaloba téhož žalobce, v níž tvrdil porušení zákonného předkupního práva dle § 704 odst. 1 NOZ v případě převodu spoluvlastnického podílu na nemovitém majetku (provozovně), kdy k tomuto převodu již objektivně došlo, a nový nabyvatel odmítl žalobcům návrh, aby na něj byl spoluvlastnický podíl na nemovitosti převeden za týchž podmínek, za jakých je nabyvatel získal od manželky žalobce.

Okresní soud (tentýž, který řešil problematiku movitých věcí, o nichž žalobce tvrdil, že trvale slouží rodinnému závodu) vyslovil závěr, že není věcně příslušný, neboť „*předmětem žaloby je nahrazení projevu vůle žalovaného u kupní smlouvy na věc, která dle žaloby podle své povahy a dosavadního určení má provozu rodinného závodu trvale sloužit ve smyslu § 704 odst. 2 in fine o. z., a to z důvodu porušení předkupního práva. **Vzhledem k tomu, že se jedná o spor z koupě závodu, má podepsaný soud za to, věcně příslušný k projednání žaloby je ve smyslu § 9 odst. 2 písm. n/ o. s. ř. krajský soud a žaloba byla nesprávně podána u okresního soudu.***“

Vrchní soud rozhodující v otázce věcné příslušnosti pak bez odůvodnění rozhodl, věcně příslušný je krajský soud, kam byl následně spor postoupen k meritornímu projednání.

Žalobce podal proti usnesení vrchního soudu ústavní stížnost, v níž namítal, že žaloba o nahrazení projevu vůle se týká porušení zákonného předkupního práva dle § 704 odst. 1 NOZ u věci (resp. spoluvlastnickém podílu na věci) sloužící trvale provozu rodinného závodu a nejde o spor „*z koupě závodu, pachtu závodu nebo jeho části*“, podle žalobce jde o spor, k jehož projednání jsou podle § 9 odst. 1 o. s. ř. příslušné okresní soudy.

V průběhu řízení o ústavní stížnosti pak v reakci na sdělení vrchního soudu žalobce doplnil svou argumentaci tak, že dle jeho názoru nelze věcnou příslušnost soudů v těchto sporech určovat podle toho, zda věci, o nichž se tvrdí, že trvale slouží k provozu rodinného závodu, již byly vyvedeny mimo závod či nikoli. Pokud by totiž tyto věci nebyly k datu podání žaloby vyvedeny mimo rodinný závod (resp. mimo okruh osob zúčastněných na provozu závodu), rozhodoval by v prvním stupni okresní soud (viz spor o movité věci), pokud by však již vyvedeny byly, rozhodoval by najednou v prvním stupni soud krajský s poukazem, že se jedná o spor „*z koupě závodu nebo jeho části*“.

Ústavní soud se rozhodl zcela vyhnout žalobcem nastolené problematice věcné příslušnosti, ústavní stížnost odmítl a mimo jiné vyslovil závěr, že: ***Ve vyjádření k ústavní stížnosti vrchní soud uvedl, že usnesení neodůvodnil zejména proto, že již okresní soud ve výzvě stěžovateli podrobně rozvedl důvody, pro které měl za to, že je dána věcná příslušnost krajského soudu dle § 9 odst. 2 písm. n) o. s. ř.; pokud poté vrchní soud návrhu okresního soudu vyhověl, je „logické a zcela zřejmé“, že tak učinil právě proto, že se s argumenty obsaženými v usnesení okresního soudu ztotožnil, a proto pokládal za nadbytečné toto zdůvodnění znovu ve svém usnesení uvádět. ...Z vyjádření vedlejšího účastníka je zjevné, že nepovažuje ústavní stížnost a opodstatněnou, neboť má za to, že ani konkrétní okolnosti věci si odůvodnění nevynutily, když vrchní soud akceptoval skutkový stav tvrzený stěžovatelem v žalobě, jmenovitě (jen) porušení předkupního práva při prodeji části rodinného závodu.... V usnesení okresního soudu (viz výše) byly stěžovateli předestřeny adekvátní (a vůbec myslitelné) námitky proti jeho věcné příslušnosti, proti kterým se stěžovatel měl příležitost vyjádřit, což také – oponentně a obsírně – učinil. Jestliže vrchní soud rozhodl oproti stěžovateli jinak, bylo nasnadě, že tak učinil příklonem k argumentaci, již předestřel okresní soud. Jinak řečeno, ačkoli své rozhodnutí podle ustanovení § 169 odst. 2 o. s. ř. formálně neodůvodnil, z celkového kontextu bylo srozumitelné, proč rozhodl tak, jak rozhodl. I kdyby mělo být ustanovení § 169 odst. 2 o. s. ř. interpretováno vskutku restriktivně (ve smyslu stěžovatelem dovolávaných nálezů Ústavního soudu), v dané věci takovému požadavku bylo tudíž zadost učiněno. Porušení základního práva stěžovatele (na spravedlivý proces), korespondující závěrům jím odkazované judikatury Ústavního soudu, proto v dané věci zjistitelné není.***“[3]

Závěrem tedy mohu konstatovat, že soudní spory vycházející ze stejného skutkového i právního základu projednal v případě movitých věcí okresní soud, neboť tyto věci dosud nebyly vyvedeny mimo rodinný závod a k porušení zákonného předkupního práva tak ještě nedošlo, ve druhém případě spor v prvním stupni projednal soud krajský, a to z důvodů, že nemovitý majetek byl bez realizace nabídkové povinnosti dle zákonného předkupního práva již vyveden mimo okruh rodinného závodu.

Zda je takto nastolený závěr soudů správný, ať si posoudí každý čtenář sám.

Mgr. Tomáš Cimbot,
advokát

[1] § 704 odst. 2 NOZ.

[2] Spoluvlastník může se svým podílem nakládat podle své vůle. Takové nakládání však nesmí být na újmu právům ostatních spoluvlastníků bez zřetele k tomu, z čeho vyplývají.

[3] Usnesení sp.zn. III. ÚS 2549/15.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)